
KRITIČKI OSVRTI NA METODE PASTORALNE TEOLOGIJE

Alojzije Čondić, Split

UDK: 25
Izvorni znanstveni rad
Primljeno 2/2005.

Sažetak

U članku autor izlaže znanstvene osnove pastoralne teologije kao teološke discipline, koja se konfigurira kao teoretsko-praktična znanost. Pastoralna teologija ne bavi se samo ministerijalnim svećeništvom, nego Crkvom kao zajednicom vjernika te se koncentrira na kršćansko spasenje i usredotočuje materijalni objekt na crkveno djelovanje. Iznosi također formalni objekt pastoralne teologije, koji sagledava kroz prosudbu aktualnih crkvenih zbivanja, o kojima reflektira s gledišta vjere. Autor predstavlja dosadašnje metode pastoralne teologije te se na njih kritički osvrti. Na kraju članka govori o znanstvenom karakteru pastoralne teologije, s naglaskom na odnos teorije i prakse, te razlaže teološku kvalifikaciju pastoralne teologije, koja se temelji na principu inkarnacije.

Autor se služi teološko-pastoralnom metodom tzv. pastoralnog raspoznavanja, a ujedno o toj metodi govori u članku. Dolazi do spoznaje da je pastoralna teologija kroz povijest trpjela zbog toga što nisu bili jasno definirani objekt i metodologija. Pastoralno djelovanje, ako kani biti djelotvorno, nužno mora imati jasnu teološko-pastoralnu impostaciju.

Ključne riječi: pastoral, pastoralna teologija, objekt, metodologija, pastoralno i crkveno djelovanje, teorija i praksa.

UVOD

U crkvenim krugovima i teološkoj literaturi nerijetko se poistovjećuju izrazi pastoral i pastoralna teologija. Iako se uzajamno prožimaju, ipak se njihova unutarnja struktura razlikuje. Dok je pastoral, koji je aktualan koliko i Crkva, realizacija Crkve, s druge je strane pastoralna teologija, promatrajući epistemološki, teološka disciplina koja se konfigurira kao teoretsko-praktična

znanost, kroz povijest različito valorizirana, čiji horizonti se šire od pastira (ministerijalno svećeništvo) kao prvotnog subjekta, preko kršćanske zajednice, te sve do religijskih fenomena. Da ne bi došlo do miješanja ovih tako značajnih pojmova, potrebno je rasvijetliti njihovu pozadinu i perspektive.

Svaka znanstvena disciplina kvalificirana je svojim objektom i metodom, pa nas stoga refleksija o pastoralu i njegovom autentičnom shvaćanju u kulturološko-crkvenom kontekstu¹ upućuje na tematiziranje objekta, odnosno svrhovitosti pastoralne teologije i sadržajnosti metodološkog pristupa, njezine teološke kvalifikacije i znanstvenog karaktera.

1. NARAV PASTORALNE TEOLOGIJE

Pojam pastoral² u crkvenom se okruženju rabi u vrlo širokom i katkad nejasnom kontekstu; često je mistificiran i ponekad služi kao spasilačka i čarobna formula u neizbježnim i konfuznim sučeljavanjima. Pastoral po svojoj naravi ima oznaku djelovanja, eksplicitno izražava zahtjeve vezane s "konkretnim" ili "praktičnim". Ne rastače se u apstrakcijama, nego se kreće u realnom tkivu ljudskoga i crkvenog života. Na površinu isplovljava sržni problem, koji se razabire u odnosu teorije i prakse, a očituje se u činjenici da se izraz pastoral stavlja nasuprot doktrini, ali se ne suprotstavlja.

¹ Usp. J. Baloban, *Pastoralni izazovi Crkve u Hrvata*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1992., str. 26-38; S. Nimac, *Zahtjevi praktične teologije u Hrvatskoj Crkvi*, Lepuri, 2001., str. 9-17.

² Etimološki gledano, izraz pastoral ima uporište u hebrejskoj riječi *ro'oh* (pasti, hraniti) od koje dolazi particip *ro'oe* (pastoral), ili pak u LXX. i u Novom zavjetu veže se uz izraze *poimaine'n* (pâsti) i *poBmhn* (pastir). U antička se vremena na Istoku, kralja smatralo pastikom sa svim počastima, koji je poput oca vodio brigu o narodu. U Izraelu, međutim, nijedan konkretni kralj nije izravno bio kvalificiran naslovom pastir. U Starom zavjetu samo je Jahvi pridavan naslov pastira (Post 49,24; Iz 40,11; Ps 23,1), jer on je jedini istinski pastir. Iz tih je motiva izraz pastoral doveden u odnos s Bogom. Starješine u Izraelu, u proročkim su tekstovima od sedmog stoljeća pr. Kr. nazivani pastirima (Jr 2,8; 3,15; Ez 34; Zah 10,3). Isto tako, metafora pastira imala je mesijansko značenje (Ez 34,1-10). U Novom zavjetu tema pastira ili pasti koncentrirana je na Isusa (Lk 15). U Ivanovu evanđelju (Iv 10) Isus je nazvan Dobrim pastikom, usp. L. Pacomio, *Teologia pastorale e azione pastorale*, Piemme, Casale Monferatto, 1998., str. 18-27. Sv. Pavao veli: "On 'dade' jedne kao apostole, druge kao proroke, jedne kao evanđeliste, druge kao pastire i učitelje" Ef 4,11. Njegove poslanice Titu i Timoteju nose naziv "pastoralne" jer im u njima daje upute kako će upravljati crkvama koje su im povjerene.

U početku (18. st.) pastoralna teologija bila je prezentirana kao deduktivno izvršavanje teoloških principa, elaboriranih izvan svakodnevnih zbivanja;³ nije imala znanstvenu težinu niti je bila autonomna, nego se predočavala kao aplikativni i praktični dio dogmatske i moralne teologije te kanonskog prava.⁴ U tom konceptijskom modelu pastoral je promatrao praksu samo kao mjesto gdje će na deduktivan način pridonositi ostvarenju teoloških disciplina.

1.1. Materijalni objekt pastoralne teologije

Nakon povijesnih previranja, u osvit Drugoga vatikanskog sabora odnos prema pastoralu i pastoralnoj teologiji biva progresivniji.⁵ Potreba za zadaćama i značenjem pastoralne teologije u kontekstu crkvenih i društvenih zahtjeva stupnjevito je rasla.⁶ Shvaćanje i njezin znanstveni status polako su se reformulirali.

U odnosu na prijašnje usko poimanje, danas se pastoral doživljava kao «mnogoliko djelovanje crkvene zajednice potaknuto Duhom Svetim, za ostvarenje Božjeg plana spasenja u vremenu, u odnosu prema čovjeku i njegovoj povijesti, u okviru konkretnih životnih prilika»⁷. Međutim, pastoralna teologija, kao teološka refleksija o crkvenom djelovanju, definira se kao “znanstveni pogled na Crkvu u njezinoj svakodnevnoj izgradnji snagom Duha”⁸. Što je područje pastoralne teologije?

³ Usp. G. Adler, *Dalla teologia pastorale a una teologia delle pratiche cristiane*, u: G. Trentin – L. Bordignon (priredili), *Teologia pastorale in Europa. Panoramica e approfondimenti*, Edizioni Messaggero, Padova, 2002., str. 101.

⁴ Usp. S. Pintor, *Luomo via della Chiesa. Manuale di teologia pastorale*, Edizione Dehoniane Bologna, Bologna, 1999., str. 15-44.

⁵ Buđenje, inicirano u godinama prije Drugoga vatikanskog sabora, potaknuto otkrivanjem kristološke i eklezijalne dimenzije te sukcesivnim uzdizanjem antropoloških principa, zaokreće impostaciju pastorala koja je do tada, sa znanstvenog aspekta, bila poprilično skromna.

⁶ Usp. F. X. Arnold – F. Klostermann – K. Rahner – V. Schurr – L. M. Weber, *Handbuch der Pastoraltheologie. Praktische Theologie der Kirche in ihrer Gegenwart*, Freiburg, 1964-1972; C. S. Floristán - M. C. Useros, *Teologia dell'azione pastorale*, Edizione Paoline, Roma, 1970., str. 119-167.

⁷ R. Tonelli, *Pastorale giovanile. Dire la fede in Gesù Cristo nella vita quotidiana*, LAS, Roma, 1987., str. 16.

⁸ Ivan Pavao II., *Apostolska postsinodalna pobudnica Pastores dabō vobis (PDV)*, Nadbiskupski duhovni stol – Glas Koncila, Zagreb, 1992., str. 57.

Moglo bi se odgovoriti sasvim jezgrovito da se pastoralna teologija bavi pastoralom, ali nije to baš tako jednostavno. Pastoralno područje obuhvaća sve ono što se može dovesti u vezu s crkvenim institucijama ili s onim što one predočuju kao vlastitu nadležnost,⁹ tj. odnosi se na izgradnju i vođenje Crkve u različitim povijesnim okolnostima, označavajući djelovanje motivirano vjerom u Isusa Krista. Valja podsjetiti da je pridjev pastoralni usmjeravan izričito na pastire (ministerijalno svećeništvo), neposredno označavao i eksponirao način kako proniknuti u čine ministerijalnog svećeništva.

S povijesnog aspekta, na temelju crkvenih dokumenata i tradicije,¹⁰ povezujući teologiju s pastoralom, držalo se da je objekt teološko-pastoralne discipline ono područje djelovanja koje je svojstveno pastiru, tj. mnogi su se autori zadržali na ideji da se pastoralna teologija bavi samo formacijom ministerijalnog svećeništva, ali danas se takvo mišljenje rijetko iznosi.

Drugi vatikanski sabor i različiti dokumenti učiteljstva također su u svojem nauku usmjereni na pastire.¹¹ Bitno je istaknuti da prizma sagledavanja pastira nije ista, jer ih crkveni dokumenti sada vide u njihovom životnom i konstitutivnom odnosu s čitavom zajednicom, koja se promatra kroz misionarsko poslanje u odnosu prema svijetu u kojemu žive.¹² Sukladno tome, opseg pastoralnog djelovanja širi se u duhu pastoralne konstitucije *Gaudium et spes*.

⁹ Usp. B. Seveso, *Per una definizione di "pastorale"*, u B. Seveso - L. Pacomio (prirredili), *Enciclopedia di pastorale. Fondamenti I.*, Piemme, Casale Monferrato, 1992., str. 5.

¹⁰ Između ostaloga, povezanost teologije i pastora kroz povijest očituje se u djelima: Ivan Zlatousti, *De sacerdotio*; Grgur Veliki, *Liber regulae pastoralis*; Sv. Bernard, *De vita et moribus clericorum*; Karlo Boromejski, *Instructiones pastorum*; Maria Alfons Liguori, *Praxis confessarii*; IV. lateranski sabor (1215.) u br. 11. ističe da svaka metropolitanska crkva mora imati teologa koji će poučavati klerike o dušobrižništvu (... *quae ad curam animarum spectare noscuntur*); Tridentinski sabor (1545.-1563.) izvršio je temeljit pastoralni preustroj. Prvi priručnik pastoralne teologije izdao je 1591. godine trierski biskup P. Biensfeld, *Enchiridion Theologiae pastoralis et doctrinae necessariae sacerdotibus curam animarum administrantibus*; Dva značajna djela pastoralne naravi su: L. Engel, *Manuale parochorum* (1661.) i J. Opstraet, *Pastor bonus* (1698.) koji će biti bazični tekst za Rautenstrauchovu reformu teološkog studija.

¹¹ Usp. LG 10; PO; OT; PDV, itd.

¹² Ipak, općenito promatrajući, neki saborski tekstovi vide u Crkvi subjekt pastoralnog djelovanja: LG 35; IM 13; PC 10; AA 20. Primarni tekstovi u kojima se lik svećenika odnosi u njegovu ministeriju na čitav narod Božji su: LG 10-13.18.24-28.31-32.37; CD 11-18; PO 2.4-9.

Nakon drugovatikanskoga kopernikanskog zaokreta, nije više klerikalna služba ona koja određuje područje pastoralne prakse, nego to sada čini Crkva u cjelini, i to kao središnji subjekt pastorala. Tako bivamo suočeni u pastoralnom prosuđivanju s novim područjima djelovanja i proučavanja, te se nalazimo pred novim oblicima udruživanja i novim zahvatima, nešto poput zajedničkog pastorala koji se pojavio u Francuskoj nakon Drugoga svjetskog rata pod utjecajem dekristijanizacije, ili ambijentalnog pastorala u Njemačkoj.¹³ U tom se sklopu Crkva i njezine strukture, od kojih bih istaknuo župu, suočavaju s poteškoćama koje uznemiruju suvremenog čovjeka i koje često nadilaze mogućnosti tzv. redovitog pastorala.

S nakanom da preinači klerikalni koncept pastorala, protestantski teolog Gert Otto smatra da je područje praktične teologije¹⁴ praksa koja bi posredstvom religije bila prenesena u društvo. Na temelju te, prvi put iznesene, teze Gert Otto vidi upravo praktičnu teologiju kao znanost koja se bavi praksom religijski posredovanom u Crkvi i društvu.¹⁵ Hoteći odvojiti teološko-pastoralnu znanost iz odveć zatvorenih i ograničenih okvira, čini pogrešku utoliko što tvrdi da se pastoral mora baviti tek religioznom stvarnošću u Crkvi i društvu, jer u tom slučaju objekt nije više crkveno djelovanje, nego bi to bili religijski fenomeni, koji bi se nalazili i u Crkvi. Po tako postavljenoj tezi, baveći se gotovo istim objektom, ne bi postojala više nikakva razlika između pastorala i sociologije religije. Takav način iznošenja objekta pastoralne teologije je neprihvatljiv, jer umanjuje crkveno djelovanje protežući ga na religijsku fenomenologiju. Materijalni objekt pastoralne teologije nipošto ne može biti sociologija religije, nego je koncentriran na kršćansko spasenje (*oeconomia salutis*)¹⁶.

¹³ Usp. M. Midali, *Teologia pratica. I. Camino storico di una riflessione fondante e scientifica*, LAS, Roma 2000³, 58-67.

¹⁴ Danas se često rabi izraz praktična teologija, koji potječe iz protestantske teologije, umjesto pastoralna teologija. Takva uporaba stvara svojevrsne poteškoće. Ako govorimo o praktičnoj teologiji umjesto pastoralnoj, onda se taj govor odnosi na djelovanje u širem, gotovo raštrkanom kontekstu koji nije sasvim jasno definiran, dok je pastoral specifičniji i odnosi se izričito na način crkvenog djelovanja. U tom kontekstu, praktična i pastoralna teologija nisu ekvivalentne.

¹⁵ Usp. G. Otto, *Praktische Theologie als kritische Theorie religiös vermittelter Praxis in der Gesellschaft*, u: G. Otto (ur.), *Praktisch theologisches Handbuch*, Furche, Mainz, 1975., str. 9-31, ovdje 23.

¹⁶ Usp. K. Rahner - N. Greinacher - H. Schuster - B. Dreher, *La salvezza nella Chiesa. Strutture fondamentali della mediazione salvifica*, Herder-Morcelliana, Roma-Brescia 1968; G. Cardarapoli, *La pastorale come mediazione salvifica*, Citadella Editrice, Assisi, ²1991; F. X. Arnold, *Pastoral-theologische Durchblicke*, Herder, Freiburg, 1965., str. 14-50.

Konstatacijom da se pastoralna teologija bavi crkvenim djelovanjem,¹⁷ rješava se prva postavka, jer se ne odnosi samo na ministerijalno nego i na kraljevsko svećeništvo, tj. cijelu Crkvu kao zajednicu, jer bi u protivnome to bila čisto tehničko-praktična disciplina. Ekvivalentno tome razmatra činjenicu da crkveno djelovanje nije samo ad intra, nego također i ad extra, dakako, s ciljem da predisponira kršćansku zajednicu na "evandeosko raspoznavanje društveno-kulturnih i crkvenih prilika"¹⁸ s kojima se suočava. Optimalna pozicija je, dakle, ona koja usredotočuje objekt pastoralne teologije na crkveno djelovanje (actio ecclesialis) u svijetu za ostvarivanje svojeg poslanja spasenja.¹⁹

1.2. Formalni objekt

Crkvenim djelovanjem bavi se npr. i crkvena povijest, no specifični kut refleksije, tj. formalni objekt (obiectum formale quod et quo) pastoralne teologije sažima se kroz prosudbu aktualnih crkvenih zbivanja, u perspektivi postupnog poboljšanja. Crkveno djelovanje, u pogledu teološki korektno aktualizacije, treba se oblikovati na razumljiv način, najprije u samom sebi, a zatim u konkretnoj realizaciji – hic et nunc.²⁰ Radi se o refleksiji koja s gledišta

¹⁷ Takvo crkveno djelovanje, koje je služba spasenja, predstavlja karakteristične dimenzije: opća antropološka dimenzija tiče se cijelog čovjeka, duše i tijela, svih njegovih zahtjeva i fundamentalnih pitanja; sociopolitička dimenzija: čovjek se ostvaruje, povijesno - a i u odnosu - s njegovim habitat; kozmičko-univerzalna dimenzija: pastoralno djelovanje je djelovanje koje štiti stvorenu stvarnost (ekologija); eshatološka dimenzija: kršćanstvo nije unutarstvetska ideologija; prve tri dimenzije se otkrivaju i promoviraju u svjetlu Objave i doseg potpunog ostvarenja je Božji dar, s time da se ispunjenje ne nalazi u ovozemaljskoj egzistenciji. Ovakva vizija pastoralne stvarnosti odgovara duhu Drugoga vatikanskog sabora, usp. N. Mette - M. Blasberg-Kuhnke, *Kirche auf dem Weg ins Jahr 2000. Zur Situation und Zukunft der Pastoral*, Düsseldorf, 1986., str. 21.

¹⁸ PDV 57.

¹⁹ Usp. LG 1-2. 48: "...Ecclesia ut universale salutis sacramentum"; Usp. GS 45; AG 1.

²⁰ Npr. sv. misa: dogmatika mora jamčiti teološku ispravnost njezinih ključnih točaka. Pastoralna teologija je ona koja kaže što je to što se treba činiti da sv. misa bude valjano razumljiva u sebi i u konkretnoj realizaciji. To znači, da ako poruka nije razumljiva, onda to nije poruka, tj. ne može se reći: "svaka je misa", ako se npr. sv. misa govori na japanskom jeziku u sredini gdje nitko ne razumije japanski onda to s pastoralnog aspekta nije prikladno. Međutim, zoran primjer pastoralnog djelovanja, hic et nunc, u Svetom pismu, koje čini teološko-pastoralnu metodu, jest izbor Mateja za apostola (usp. Dj 1,15-26): prosudba, potrebna svojstva – uvjeti, izbor.

vjere²¹ promatra crkveno djelovanje u dinamičnom i povijesnom²² suodnosu smjerajući s jedne strane na konkretne i posebne uvjete, a s druge na opće vizije povijesno-crkvene povezanosti protresajući je kritički, kako razlaže K. Rahner.²³

Narav pastoralne teologije zahtijeva također da se crkveno djelovanje postavi na korektan i učinkovit način pod profilom svoje povijesno-kulturološke kolokacije i evanđeoske kvalitete.²⁴ Teologija, koja ne razvija ovaj aspekt, postaje krnja te pada u ideološku stranputicu. Ostaje vidjeti koja je konkretna metoda u ostvarenju teološko-pastoralne refleksije.

2. METODA PASTORALNE TEOLOGIJE

Nakon što smo razlučili objekt pastoralne teologije, sada valja vidjeti na koji način treba prosljediti konkretno, tj. koja je najuvjerljivija metodologija u ostvarenju objekta, jer bez prikladne i efikasne metodologije sve izrečeno bilo bi oskudno. Za razliku od vremena prije Drugoga vatikanskog sabora kad nije bio, po nekim

²¹ Usp. GS 4.11: "Božji narod, pokretan vjerom kojom vjeruje da ga vodi Duh Gospodnji koji ispunja svijet, trudi se da u događajima, potrebama i željama koje dijeli s ostalim ljudima našega vremena razabere koji su u tome istinski znakovi Božje prisutnosti i Božjih nakana. Vjera, uistinu, sve stvari rasvjetljuje novim svjetlom i očituje nam Božje nakane o cjelovitom čovjekovu pozivu te tako usmjeruje duh prema zaista humanim rješenjima."

²² Prema dugoj crkvenoj tradiciji ova disciplina promišlja povijesno-aktualni nastanak Crkve s obzirom na njezino današnje ostvarenje. Tako K. Rahner govori o "autorealizaciji Crkve u sadašnjosti"; Liégé o "permanentnoj obnovi"; Klostermann o "životnoj aktualizaciji"; Cardaropoli o njenom posredništvu spasenja u sadašnjem povijesnom trenutku.

²³ Usp. K. Rahner, *Fondamenti della teologia pastorale*, Herder-Morcelliana, Brescia, 1969., str. 47.

²⁴ Formalni objekt promatran s teološkog aspekta u sebi treba sadržavati opće oznake teološke znanosti (izvori: Objava, tradicija, učiteljstvo, sabori, itd.; zatim metodologija, itd.). S druge pak strane treba biti proučavan sa specifično teološko-pastoralnog aspekta, tj. kršćanska vjera zahtijeva da bude postavljena *hic et nunc*, dakle ne apstraktno, nego u kontekstu kršćanske zajednice i ljudskog društva: "una fede che non diventi cultura è una fede non pienamente accolta, non pienamente pensata e fedelmente vissuta", u: Ivan Pavao II., *Discorso per l'istituzione del Pontificio Consiglio per la Cultura*, 20. svibnja 1982., EV 8/177.

autorima, dovoljno razvijen metodološki instrumentarij,²⁵ danas su ponuđeni različiti metodološki modeli.

2.1. Aplikativna metoda

U svojem je povijesnom razvoju pastoralna teologija često bila jednostavno svedena na aplikativnu ili primijenjenu znanost, tj. na zbir dogmatskih teza, moralnih principa, kanonskih normi, liturgijskih naputaka, koje bi se aplicirale u svećeničkoj praksi²⁶ ili crkvenom djelovanju. U tako jednom vizualnom metodološkom tijeku jednostavno treba izraditi jasan nauk, razjasniti principe i norme kako bi se oni što lakše primijenili u praksi. Redovito bi se iz doktrinarnih načela izvodili zaključci za praktičnu primjenu.²⁷

Riječ je o jednom legitimnom metodološkom postupku kojega je i Drugi vatikanski sabor, pod utjecajem ranijih pastoralnih priručnika, prakticirao u svojim spisima, te je pozvao teologe da prerade sadržaje svojih disciplina u smislu isticanja pastoralne dimenzije.²⁸ Aplikativna metoda primijenjena je u tekstovima koji se odnose na unutarnji život crkvene zajednice.

²⁵ Usp. H. Schröer, *Forschungsmethoden in der Praktischen Theologie*, u: F. Klostermann – R. Zerfaß, (ur.), *Praktische Theologie heute*, Kaiser/Grünwald, München-Mainz, 1974., str. 206: "Im Gegensatz zu den historischen Disziplinen der Theologie hat die Praktische Theologie noch kein genügend ausgebildetes methodisches Instrumentarium und keinen sicheren methodischen Kanon"; Y. Spiegel, *Sozialwissenschaftliche Forschungsmethoden in der Praktischen Theologie*, u F. Klostermann – R. Zerfaß (priredili), *Praktische Theologie heute*, nav. dj., str. 225: "In den Handbüchern zur Praktischen Theologie findet sich bisher kein Abschnitt 'Forschungsmethoden'".

²⁶ Pastoralna služba je, u okviru društvenih okolnosti, jednostrano predstavljena kao "cura animarum", podrazumjevajući pod tim čisto individualistički način djelovanja, te se artikulirala prema klasičnoj raspodjeli triplice munus (magisterium verbi, ministerium gratiae, regimen animarum).

²⁷ Usp. Ž. Bezić, *Pastoralni radnik* 1., HKD sv. Ćirila i Metoda, Zagreb, ²1982, str. 10: "Dužnost je pastoralke da vječne principe crkvenog djelovanja primijeni na suvremene uvjete života, da pokaže kako se vječno inkarnira u vremenitome." Takav je postupak moguć u homogenom i statičnom društvu, ideološki usmjerenom, no, nije baš lako primjenjiv u današnjoj religioznoj situaciji omeđenoj procesom sekularizacije, pluralnim i heterogenim društvenim okolnostima.

²⁸ Liturgijska konstitucija *Sacrosanctum Concilium* koja je prožeta aplikativnom metodom u br. 3 tvrdi: "Stoga Sveti Sabor misli da treba dozvati u pamet sljedeća načela za gajenje i obnovu liturgije i izdati praktične propise"; Dekret *Christus Dominus* također izvlači iz doktrinarnih iskaza operativne smjernice i praktične odredbe svojstvene pastoralnoj službi biskupa u odnosu prema općoj, a i

Kad je u pitanju stabilizacija znanstvene teološko-pastoralne metodologije, ne bi se trebalo previše osvrutati na način na koji je iznesena struktura dokumenata, jer to su učiteljski spisi, a ne postupak o znanstvenosti teologije. Pokušaj nadilaženja ove metode u učiteljskim tekstovima očituje se u apostolskom pismu pape Pavla VI. *Octogesima adveniens* br. 42, koji tvrdi: "Taj nauk ne nastupa potvrđujući neku postojeću strukturu ili predlažući koji gotov obrazac, ne svodi se ni na to da upozorava na neka opća načela: taj se nauk razvija razmišljanjem u dodiru s promjenljivim stanjem ovoga svijeta, potican od Evanđelja kao izvora obnove ako se njegova poruka prigrli u cjelini skupa s onim što ona traži".

Ograničenost ove metode očituje se u deduktivizmu kojemu je, između ostaloga, svojstven nedostatak kojim pretpostavlja mogućnost formuliranja principa apstrahirajući od konkretne stvarnosti kršćanskoga života.

Ova metoda, koja se temelji na dogmatskim i liturgijskim principima te pruža opće indikacije za pastoralno djelovanje, može biti od koristi u osobnoj pastoralnoj izgradnji pastoralnih djelatnika, ali teško može rasvijetliti i pospješiti odgovarajuće rješenje za krizu u kojoj se nalaze crkvene strukture ili praznine pastoralnih modela, jer postupak pastoralno-teološke metodologije, koji je usredotočen na vrednovanje i usmjeravanje pastoralne prakse, u cjelini je puno kompleksniji.

Mnogi su autori, kao što je R. Spiazzi i Van der Ven, uočili da spomenuta metoda, iako dopuštena, a i nadiđena, ima svojih ograničenja. Odbacuju nekritičku poziciju koja predlaže jednostrano izvođenje prakse iz teorije, jer se radi o linearnoj metodi koja polazi od izrađivanja principa svojstvenih pastoralnom djelovanju i usmjerenih prema učinkovitoj primjeni u samoj pastoralnoj praksi. Pastoralist Lanza smatra da pastoralna teologija u ovoj koncepciji prihvaća ekleziologiju i ne gubi se u praktičnom empirizmu, ali se gubi na teološkoj i znanstvenoj otvorenosti, koja biva sužena na područje principa, iz kojih se – valja istaknuti – ne mogu izvesti ni planovi ni operativni programi, nego samo suhoparne upute.²⁹

mjesnoj Crkvi; Slično tome postupa dekret *Presbyterorum ordinis* (4-9.12-14), kad se radi o svećenicima i njihovu odnosu prema drugima te o njihovu apostolsko-duhovnom životu.

²⁹ Usp. S. Lanza, *Introduzione alla teologia pastorale. 1. Teologia dell'azione ecclesiale*, Queriniana, Brescia, 1989., str. 187.

2.2. Metoda “vidjeti, prosuditi, djelovati”

2.2.1. Aktualizacija metoda

Metoda koja se uspjela dugo održati i koja bez sumnje ima povijesnu vrijednost s kojom se ne možemo ne suočiti, jer je u kontinuitetu podržavana, jest metoda *vidjeti-prosuditi-djelovati*.

Ovu je metodologiju na poseban način četrdesetih godina prošlog stoljeća isticao tzv. pastoral zajedništva, a prije toga ju je predložio kardinal Cardijn³⁰ kao edukativnu metodu, koja se očituje u mnogim dokumentima, a na poseban način u enciklici pape Ivana XXIII. *Mater et magistra*.³¹ Godinama je bila vodeća metoda počevši od pokreta JOC,³² preko društvenog nauka, crkvenog učiteljstva, pastoralista i katoličkih udruga.

Svoju primjerenu aktualizaciju nalazi u nekim dokumentima Drugoga vatikanskog sabora, posebno u pastoralnoj konstituciji *Gaudium et spes*, čiji postupak polazi od analize konkretne situacije (antropološke, kulturalne, političke, ekonomske, itd.), s ciljem da definira poslanje Crkve u aktualnoj povijesnoj epohi. To se posebno očituje u govoru Sabora o potrebi vrednovanja znakova vremena.³³ Isto tako je primjenjivana u izradi brojnih biskupskih dokumenata.

³⁰ “Konačno, ova prosudba ne ostaje mrtvo slovo; ona upućuje na djelovanje; na probleme, da ih se riješi; na stvarnost da ju se promijeni i da se njom služi; na svakodnevni život da ga se učini velikim i lijepim. Vidjeti, prosuditi, djelovati ... Ta edukacijska metoda može se prilagoditi bilo na mnoštvo, bilo na elitu. Ostvaruje se u životu preko života”, J. Cardijn, *L'Eglise face au problème de la jeunesse travailleuse*, Bruxelles, 1949., str. 39. Citirano iz J. Cardijn, *Lavoratori e Vangelo*, Editrice Esperienze, Fossano, 1994., str. 94; Usp. C. Floristán, *Teologia práctica*, Ediciones Sígueme, Salamanca, 2002., str. 379-392.

³¹ MM 236: “Načela se društvenog nauka provode u djelo većinom u ova tri stupnja: prvo, treba sagledati pravo stanje stvari; drugo, pažljivim vrednovanjem treba usporediti ovo stanje sa spomenutim načelima; treće, treba odrediti što se može ili mora poduzeti da se iznesene smjernice primijene prema prilikama mjesta i vremena. Ta se tri stupnja redovito označavaju ovim trim riječima: “vidjeti, prosuditi, djelovati”; AA, 29: “Budući da se formiranje za apostolat ne može sastojati samo u teoretskom poučavanju, neka se stoga postupno i razborito već od početka formiranja uče stvari promatrati, suditi i djelovati u svjetlu vjere, akcijom se usavršavati i formirati sebe skupa s drugima i tako uči u aktivnu službu Crkve”.

³² Radi se o pokretu “Jeunesse Ouvrière Chrétienne” kojega je 1924. utemeljio kardinal Cardijn. U Italiji je poznata pod imenom “Gioventù Operaia Cristiana” – “Kršćanska radnička mladež”.

³³ Usp. GS, 4,11.

Zastupali su je zagovornici teologije oslobođenja, a među pastoralistima posebno je preferira njemački teolog Norbert Mette.³⁴

Metodološki postupak, gotovo izokrenuvši aplikativno-deduktivni pristup, polazi od prakse preko doktrinarne uokvirenosti s ciljem preusmjeravanja postojeće prakse. Katkada čini konfiguriranu varijaciju, koja u sebi združuje induktivnu i deduktivnu metodu.

2.2.2. Artikulacija metode

Radi se o trostrukoj dimenziji (teoretska, povijesna i praktična), koja olakšava razumijevanje dinamičnoga, induktivno-deduktivnog procesa, čija je korelacija zajamčena metodom koja se razvija kroz tri momenta: vidjeti, prosuditi, djelovati. Moment vidjeti percipira i proučava stvarne, povijesne probleme i njihove uzroke, čija analiza pripada humanističkim i društvenim znanostima; prosuditi se povezuje uz nauk tj. teoretsku dimenziju, dok djelovati koincidira s praksom.³⁵

Reciprocitet triju dimenzija, metodološki interpretiranih kroz tri naznačena momenta ili faze, izražen je preko dinamike dvostrukoga induktivno-deduktivnog kretanja. Naime, moralo bi se poći od vidjeti, da bi se došlo do prosuditi i zatim vratilo na djelovati.

Taj izmjenični slijed ipak nailazi na prepreke svojevrsne nepovezanosti između povijesno-konkretnoga i teoretsko-doktrinarnoga. Separacija među njima označena je različitošću kompetencija dodijeljenih u pogledu na humanističke znanosti (društvena analiza) i na kršćansku prosudbu (istraživanje i vrednovanje istine). Pitanje je može li se nazvati teološkom metoda koja se odvija na ovakav način.³⁶

Problem je sadržan u činjenici da je *vidjeti* predložen kao jedna zasebna faza, čin odijeljen od druga dva momenta, *prosuditi* i *djelovati*. Vidjeti je odijeljen od prosuditi, također i od djelovati, s

³⁴ Usp. N. Mette – M. Blaberg-Kuhnke, *Kirche auf dem Weg ins Jahr 2000...*, u: nav. dj., str. 26s.; N. Mette, *Sehen-Urteilen-Handeln. Zur Methodik pastoraler Praxis*, u: *Diakonia*, 20 (1989), str. 23-29.

³⁵ Usp. Congregazione per l'Educazione Cattolica, *Orientamenti per lo studio e l'insegnamento della dottrina sociale della Chiesa nella formazione sacerdotale*, 30 dicembre 1989.

³⁶ Umirovljeni milanski nadbiskup, kardinal Carlo Maria Martini, pokušao je služiti se ovom metodom za pastoralni program svoje biskupije 1990. Iako prikladno impostirana, metoda se ipak pokazala nepraktičnom, usp. C. M. Martini, *Effatà - Apriti*, u: C. M. Martini, *Parola alla Chiesa parla alla Città*, EDB, Bologna, 2002., str. 697-777.

time da su ovi momenti umetnuti u dvostruke polarizacije: s jedne strane teoretska, a s druge povijesno-praktična.

Kategorija “deduktivno-induktivnoga” karaktera htjela bi, smatra Bedogni,³⁷ ukloniti poteškoću razrokosti, prouzročenu dvostrukim pogledom: onoga što se fiksira na “istinu” (kršćanska prosudba) i drugoga što smjera na “povijest” (humanističke znanosti). Ova metoda često se rabi u društvenoj etici, a u crkvenom društvenom nauku obogaćena je uporištem u Svetom pismu, teologiji i patristici. Induktivni moment koincidira s *vidjeti*, čini se da ostaje odvojen od deduktivnoga koji koincidira s *prosuditi*.

Međutim, nije moguć objektivni ili neutralni vidjeti, tj. jedna objektivna analiza stvarnosti. Nijedna humanistička znanost nije jednoznačna: postoje različite sociologije, ekonomske teorije, psihologije itd. One pružaju činjenice i daju interpretacije često unutar kulturalnih i ideoloških opcija. Iz tih motiva valja dobro definirati pod kojim profilom mogu društveno-humanističke znanosti ući u jedan plodonosni teološki reciprocitet s činom vjere.

Teološko-pastoralna refleksija, u tom smislu, promatra stvarnost očima vjere i kriterij vjere se, od samog početka, promišlja u konkretnoj situaciji.³⁸ Zbog toga vidjeti i prosuditi ne mogu biti odvojeni momenti koji slijede jedan za drugim. Analiza stvarnosti zahtijeva, bili mi svjesni toga ili ne, promaknuće interpretativnih kriterija.

Osim toga, treća faza ili djelovati pretpostavlja da praksa može biti dokučena samo na temelju doktrinarne prosudbe, izražene s obzirom na navodno objektivno dočaranu stvarnost.³⁹ Praksa je, naprotiv, puno složenija, nikad nije posve kadra primiti bilo kakvu teoriju i uvijek sadrži, svjesno ili nesvjesno, određenu vlastitu teoriju: aplikacija bi značila o tome ne voditi računa. Osim toga, mora se nadodati da izraz djelovati zanemaruje konstitutivne elemente kompleksne dinamične prakse, koji u sebi sadrže npr. programiranje, određivanje ciljeva, finalne i posredne strategije, sredstva.

³⁷ Usp. G. Bedogni, *La dottrina sociale nella formazione del cristiano adulto*, Agrilavoro Edizioni, Roma, 2000., str. 145-149.

³⁸ PDV 47: “Unutarnja povezanost s Božjom riječi pojednostavnit će put obraćenja ne samo u smislu odvajanja od zla da bi se prionulo uz dobro, nego i hraneći um i srce mislima o Bogu, tako da vjera, kao odgovor na Riječ, postane novi kriterij prosudbe i vrednovanja ljudi i stvari, događaja i problema.”

³⁹ Naime, iz biblijskog i dogmatskog proučavanja dolaze pospješivanja i sugestije, čija je praktična korisnost izvan diskusije. Isto tako izvan diskusije je njihova direktna aplikacija, usp. S. Lanza, *Introduzione...*, nav. dj., str. 158.

Trebalo bi dakle govoriti o momentima vidjeti, prosuditi i djelovati, koji bi prema tome trebali biti koncipirani ne kao sukcesivni momenti među sobom, nego kao dimenzije (obuhvaćenost u svakoj fazi metode).

Ovu metodu pastoralist Lanza smatra neuspješnom, jer se temelji upravo na uvjerenju da postoji vidjeti, koji se može održati odvojen od prosuditi,⁴⁰ međutim, nijedno prikupljanje podataka o stvarnosti ne može se postaviti posve neutralno.⁴¹ Prije svega, uočava se da ne postoji nijedan vidjeti, koji ne sadrži također prosuditi: vidjeti nije nikada neutralan, nego zahtijeva uvijek perspektivu koja je fundamentalno konstituirana iz predrasuda (a treba biti objektivna) i kontekstualnog interesa, koji ostvaruje upravo moment vidjeti.

Metoda vidjeti, prosuditi, djelovati ponajviše čini pogrješku smatrajući da je vidjeti plod samo sociološkog tipa, tj. momentima vidjeti i djelovati dodijeljene su humanističke znanosti i promatra ih se čisto aplikativno, dok teologija (shvaćena kao dogmatika) treba intervenirati samo u drugome momentu – prosuditi.

Prema tome, ostaje precizirati na koji bi način bilo moguće što korektnije proizvesti vidjeti i djelovati; s prikladnog gledišta za teološko-pastoralni predmet takav način nužno mora biti upravo teološki. Uistinu, metoda vidjeti, prosuditi, djelovati očituje nepostojanost pastoralne teologije. Ako se vidjeti i djelovati pozivaju samo na humanističke znanosti, a jedino prosuditi na teološke ili biblijske, odnosno teološko-dogmatske, onda tu nema više prostora za autentičnu pastoralnu teologiju, koja je svedena na razinu iznajmljenoga prostora. Stoga, pred pastoralistima je izazov redefiniranja metodologije.

2.3. Teološka, empiričko-kritička metoda

U pokušaju da se nadiđu ograničenja dviju prethodnih metoda, planovi pastoralne teologije, nastali posebno u njemačkom i

⁴⁰ Usp. S. Lanza, *Introduzione...*, nav. dj., str. 190-193.

⁴¹ Valja podsjetiti da je pothvat neorealističke kinematografije išao za tim da bi jedan fotografski aparat bio najbolja solucija za prezentiranje stvarnosti onakvom kakva jest. Međutim, zaboravljaju da i on ovisi o onome tko njime upravlja. Već je i skolastika tvrdila: *quidquid recipitur ad modum recipientis recipitur* (sve ono što netko prima, prima na svoj način).

engleskom govornom području, inspiriraju se na empiričko-kritičkoj⁴² metodi, koja je svojstvena praktičnim znanostima. Tu metodu na poseban način ističe i predlaže Mario Midali,⁴³ koji reelaborira prethodnu metodu, obnavljajući programatsku dimenziju i ističući praksu kao polaznu točku. Sabire određene faze, kako bi se razabrale kvalificirajuće točke kao što su:

- analiza situacije ili postojeće prakse (kairološka faza ⁴⁴);
- planiranje poželjne prakse (faza planiranja);
- program prijelaza iz postojeće na novu praksu (faza strategije).

Svaka od tih faza⁴⁵ u sebi sadrži različite momente (fenomenološki, kriteriološki, kairološki, itd.), koji nisu tek u susljednom odnosu nego su međusobno prožeti. Ono što bitno razlikuje ovaj metodološki, empirijsko-kritički put, u odnosu na praktične znanosti, jest njegovo uporište u vjeri, tj. teološki kriteriji ukorijenjeni u evanđelju, kršćanskoj tradiciji i crkvenoj nauci.

a) Kairološka faza

U prvoj se fazi radi o raščlanjivanju (fenomenološki moment) i o interpretaciji određene situacije ili prakse, i to uz pomoć humanističkih znanosti (kriteriološki moment), s nakanom da se prihvate poticaji Duha Svetoga zajednici vjernika u određenom povijesnom trenutku (kairološki moment).

Naime, u ovoj se fazi raščlanjuje aktualna vjerska, crkvena i društvena situacija kroz višestruke aspekte; prije svega, opisuje se društvo s posebnim osvrtom na odnos osobe i društva; u takvom

⁴² Empiričko-kritička metoda sama po sebi je nedovoljna i neprikladna u izradi pastoralnih programa, usp. B. Seveso, *Edificare la Chiesa. La teologia pastorale e i suoi problemi*, Elle Di Ci, Leuman (Torino) 192, str. 306-315.

⁴³ Usp. M. Midali, *Teologia pratica, nav. dj.*, str. 403-423(206).

⁴⁴ Izraz kairologija, Midali preuzima od Klostermanna. F. Klostermann, *Prinzip Gemeinde*, Herder, Wien, 1965., str. 117-119, 119: "Darum muss in eine pastoraltheologische Prinzipienlehre bzw. in eine allgemeine Pastoraltheologie eine echte theologisch aufgefasste Kairologie, eine theologische Zeit- eine Situationsanalyse eingebaut werden." Isto načelo slijedi i Zulehner.

⁴⁵ Austrijski teolog M. P. Zulehner svoju metodologiju dijeli također u tri dijela: kriteriologija, kairologija i praksologija. Autor ništa ne govori o njihovu suodnosu; glede metodološke impostacije ostaje na općoj razini ne ulazeći u konkretne, *hic et nunc*, indikacije, što je svojstveno pastoralnoj teologiji. Sa znanstvenog teološko-pastoralnog aspekta, razrada njegove metode je više deduktivnog ili aplikativnog usmjerenja nego konkretnog, usp. M. P. Zulehner, *Fundamentalpastoral. I. Kirche zwischen Auftrag und Erwartung*, Patmos, Düsseldorf, 1989.

kontekstu razjašnjava se društveni status religije i Crkve; zapažaju se promjene društvenog stanja Crkve; uzimaju se u obzir društveno-kulturološki i ekonomski fenomeni, status obitelji i mladeži, ljudski uvjeti, itd.

Pastoralna se teologija ne ograničava na mjestimičan opis stanja, nego ga vrednuje kritički; stoga je u cijelom procesu neizostavna teološka kriteriologija u perspektivi interdisciplinarnog dijaloga. Teološki kriteriji temelje se na doktrinarnim načelima, evanđeoskim krjepostima, moralnim normama i crkvenim modelima. Također su uključeni kristološki, ekleziološki, pneumatološki i antropološki kriteriji. Ovaj metodološki put nije afirmiran u stilu aplikacije, nego se rabi da bi se analizirala i procijenila dotična situacija, te se razriješili određeni problemi.

b) Faza planiranja

Druga faza ili razdoblje planiranja neminovno izranja iz tegobnog stanja određenih subjekata, kao što su pojedinci, skupine, župe, partikularne Crkve u odnosu na vrednovano stanje. Kako bi se što uspješnije i vjernije ostvario plan Božjeg zahvata u povijesti, pastoralno djelovanje ne može više biti slučajno nego upravo planirano. To znači da valja identificirati dugoročne ciljeve, opće i pojedinačne, kako bi se uspostavilo i započelo obnovljeno djelovanje, dakako, osnaženo racionalnim i teološkim kriterijima. Potrebno je predočiti pastoralne izbore, odrediti trenutačne prioritete, usredotočujući ih na lik Isusa Krista, izgraditi model djelovanja te dijalogizirati s kulturom i društvom.

c) Faza strategije

Pod trećom, strateškom fazom, autor podrazumijeva snop potrebnih elemenata i čimbenika, kako bi se potvrdio prijelaz iz činjeničnoga u željeno stanje. U tom kontekstu bitno je uključen moment kriteriologije. Strategija se aktualizira pomoću godišnjih i višegodišnjih pastoralnih smjernica i konkretnih programa. Potrebno je, da bi se to ostvarilo, odrediti model aktualizacije: subjekt pastoralnog djelovanja; određite ili područja; model, vrijeme i sredstva aktualizacije i verifikaciju.

Zagovaratelji ove ili slične metode razlikuju se u opisivanju različitih faza i u interakcijskim momentima unutar metodološkog hoda; neki autori npr. ostavljaju u sjeni programatsku ili stratešku fazu; drugi ne tematiziraju na prikladan način kriteriološki moment, tj. teološke kriterije rabljene unutar metodološkog puta. Zapravo, nijedan takav prijedlog ne predočava kompletan razvojni i temeljito artikuliran put u svakom njegovom prijeko potrebnom momentu.

Praktična aktualizacija takvog metodološkog puta zahtijeva uporište u drugim teološkim disciplinama i humanističkim znanostima, i to je različito koncipirano kod raznih pastoralista.

Ova metoda je empirička, jer polazi od iskustva, od prakse i usmjerena je novoj, preusmjerenoj praksi. S druge strane je kritička, jer razvija kritičku refleksiju u interpretaciji i vrednovanje određene situacije, razmatra prioritete i definira strategiju; osvrće se kritički kroz interdisciplinarni dijalog. Ujedno je i teološka, jer u svakoj od tri faze traži oslonac u vjeri; stvara programe na temelju teološko-pastoralnih principa.

Metoda koju zagovara Midali, iako je neki pastoralisti kritiziraju, smatrajući da pastoral može svesti na čistu znanost empirijskog djelovanja, može biti dobra podloga onima koji djeluju u praksi; znanstveno je prikladna, a crkveno korisna na polju pastoralne teologije.

2.4. Metoda pastoralnog raspoznavanja

2.4.1. Komponente teološko-pastoralne misli (konstitutivne dimenzije)

Jedan od teološko-pastoralnih kriterija u pastoralnom djelovanju jest ispravno ga definirati i držati se metodologije. Da bi pastoral bio teološki obilježen, njegova metoda mora jamčiti teološku kvalitetu, tj. cijeli metodološki hod neizbježno mora biti prožet refleksijom vjere. Pozorno iznošenje stvari mora istaknuti aspekte koji mogu biti smatrani temeljnim komponentama teološko-pastoralne metode, tj. "uporište u stvarnosti (kairolška dimenzija); normativno uporište (kriteriolška dimenzija); uporište u djelovanju (operativna dimenzija)".⁴⁶

Metoda pastoralnog raspoznavanja, koju predlaže i rabi rimski teolog Sergio Lanza, artikulira se kroz tri sekvencionalne faze te isto toliko, već navedenih, konstitutivnih dimenzija. Riječ je o konstitutivnim komponentama (dimenzijama), koje kvalificiraju teološko-praktičnu misao u svakoj fazi ili momentu.

Ove tri dimenzije se, ističe Lanza, neprestano međusobno isprepleću: npr. kairolška dimenzija, koja sadrži konstitutivne

⁴⁶ S. Lanza, *Introduzione...*, nav. dj., str. 197; usp. također str. 198-306.

relacije teološko-pastoralne misli, sa situacijom teološki promatranom (kairos), predstavlja se u obliku evandeoskog raspoznavanja te sadrži perspektivu i preciznu kriteriologiju; s druge strane, pristup stvarnosti je, tipično za teološko-pastoralnu misao, uvijek označen praksom i upućuje konstantno na operativnu dimenziju, koju na neki način već sadrži.

2.4.2. Artikulacija metode

Metoda, koju sintetično prikazujemo, formalna je shema koja označava metodološki put ove discipline, i vrijedi analogno kao korektan pristup u pastoralnoj praksi:

faze (sekvencionalne)	dimenzije (konstitutivne)
- analiza i procjena	- kairologija
- odluka i planiranje	- kriteriologija
- aktualizacija i verifikacija	- operativa

Dimenzije su prisutne u svim fazama metodološkog puta. Npr.: analiza i procjena kateheze ili obitelji u župi. Takav proces (1. faza) uključuje ne samo kairološku dimenziju, iako je ona najsvojtvenija ovoj fazi, nego, nužno već od početka, i promicanje kriterija za prikladno tumačenje stvarnosti, tj. pastoralno-teoloških kriterija (ne samo ortodoksija, nego konkretna efikasnost prakse – ortopraksa); stoga je potrebna kriteriološka dimenzija s jasnim odnosom prema operativnoj dimenziji, prema kojoj je, između ostaloga, faza procjene očito usmjerena.

Pod pitanjem predstavljenih faza ove metodologije treba reći da je u prvoj fazi riječ o analizi i procjeni stanja u društveno-crkvenom pogledu. Obično se analizira mentalitet, običaje i druge opće okolnosti (vanjski faktori), a često se zaboravlja aktualizirati i crkveno djelovanje. Analiza i procjena stvarnosti sadrže kriteriološku otvorenost u smislu autokritičkog osvrta na činjenično crkveno djelovanje, ne da bi se sve dovelo u pitanje, nego da bi se ispravno procijenio djelokrug.

U drugoj fazi značajan element je odluka, koja često pada u sjenu teološko-pastoralne impostacije. U ovom segmentu ta metoda očituje svoju unutarnju vrijednost. Radi se o odluci, promatranju u odnosu na analizu određene situacije i čina vjere, koja se može ostvariti *hic et nunc*, a nije riječ o idealnoj predodžbi. Odluka se donosi u konkretnoj situaciji. Analiza situacije je ona koja mora pospješiti odluku. S odluke se prelazi na planiranje i na precizan, ispravan i specifičan program.

Nakon toga slijedi treća faza, verifikacija, koja je gotovo odsutna iz pastoralala. Zapravo, nemoguće je provesti verifikaciju bez evidentnog programa i upravo to rezultira kao jedna od sržnih točaka predmeta. Pod vidom verifikacije valja izdvojiti dvije fundamentalne objeckije: prema prvoj, analitičko-znanstvenoj, nije moguće verificirati vjeru i njezinu zrelost, dok se druga, znanstveno-teološka objeckija temelji na promatranju prema kojemu su kriteriji verifikacije potvrđeni djelotvornošću, koja iznad svega ne bi bila pastoralna kategorija, teološki valjana, ako ne bi bila u skladu s teologijom križa.

Ovaj teološko-pastoralni itinerarij, kvalificiran i determiniran u svojem epistemološkom obliku, kako proizlazi, prikladan je kairološkoj, kriteriološkoj i operativnoj dimenziji. Pastoralist Lanza u odnosu na to pojašnjava: "Prva (dimenzija) govori o specifično teološkom odnosu prema situaciji; druga je konstantno uporište crkvenom djelovanju, kojoj je usmjerena čitava teološko-pastoralna refleksija. Kriteriološka dimenzija, naposljetku, označava specifičnu determinaciju kriterija (analizu, odluke, planove, aktualizaciju i verifikaciju); kriteriji koji će moći, zbog nerazrješive veze sa situacijom i djelovanjem, biti korektno determinirani samo u interdisciplinarnom obliku (asimetričko dijalektički reciprocitet čina vjere i antropološkog čina)"⁴⁷.

Konačno, ne radi se o sekvencionalnom skandiranju metodološkog itinerarija, nego o konstitutivnim dimenzijama.⁴⁸ Takve dimenzije su poput "kemijskih" komponenti teološko-pastoralne misli i zatim su nazočne u svakoj fazi metodološkog itinerarija, i

⁴⁷ S. Lanza, *Progetto, discernimento, verifica pastorale*, u: AA. VV., *Creatività dello Spirito e programmazione pastorale*, Edizione Dehoniane, Roma, 1998., str. 81-82; Usp. Isti, *Progettualità: tra ipertrofie e resistenze*, "Rivista Liturgica", 84 (1997), 314.

⁴⁸ Jedna od značajki teološko-pastoralne misli jest nerazdvojni odnos sa situacijom. Odnos sa stvarnošću je očit u analitičko-valutativnoj fazi; isto tako, kad se prelazi na fazu odluke, ne može se odlučivati apstraktno, što bi bilo korisno činiti, nego treba odlučivati u skladu sa stvarnošću i s mogućnostima. Isti odnos vrijedi i za fazu planiranja koja se ne može odnositi na bilo što, nego treba biti u odnosu s konkretnom egzistencijom, također i za njezino izvršavanje. Prema tome, promatrati, ne odnosi se na bilo kakvo promatranje, nego uvijek u horizontu vjere. Upravo se zbog toga, prvi postupak dimenzija metode i teološko-pastoralne misli naziva kairološkom dimenzijom. Usporedno s ovom metodom, metoda vidjeti, prosuditi, djelovati u stvarnosti se ne doima po jasno izrečenoj sekvencionalnosti, tj. u sebi ne povezuje elemente u zaokruženu cjelinu, koji bi bili istodobno uključeni u svakom stupnju ljestvice. Kao što smo vidjeli, nedostaje joj povezanost sa stvarnošću u svim fazama. Prvi i treći moment su u odnosu sa stvarnošću, ali drugi se element ne rabi nužno u odnosu sa stvarnošću.

upravo to jamči njezinu teologalnost.⁴⁹ Lanza tvrdi: "Ove tri dimenzije su, iznad svega, u konstantnoj međusobnoj upućenosti, međusobno se prožimlju: skupljaju se i koncentriraju u kriterioloskoj izvedbi, koja čini kvalificiranu jezgru i žarište pastoralno-teološke izrade. U metodi vidjeti-prosuditi-djelovati, naprotiv, faze planiranja i aktualizacije, sužene samo na indikaciju 'djelovati', ne razvijaju se u njihovoj specifičnosti i u nužnoj artikulaciji: riskiraju da budu apsorbirane ili u (tobože) objektivnost vidjeti, ili u (nesvojstveno) ideološko prosuditi. Kao što je rečeno, dimenzije se ne razvrstavaju sekvencionalno, nego su nazočne u svim fazama itinerarija. Kairoloska dimenzija fundamentalno naznačava, kako je da bi se moglo ispravno razmišljati o pastoralu, nužno staviti se uvijek (ne samo u prvu ili zadnju fazu, kao što to hoće metoda vidjeti-prosuditi-djelovati) u odnos sa stvarnošću; kaže iznad svega (zbog ovoga se i zove kairologija) da je takav pristup stvarnosti uvijek označen vjerom, i da zatim ima specifičnu teološku vrijednost, a ne samo sporednu ili izvedenu."⁵⁰

2.4.3. Pastoralno raspoznavanje

U odnosu na metodu pastoralnog raspoznavanja, može se reći da se u stvarnosti radi o evandeoskom raspoznavanju, o kojemu govori papa Ivan Pavao II. u apostolskoj pobudnici *Pastores dabo vobis*.⁵¹

Raspoznavanje je duhovni, osobni i zajednički put koji izražava dinamiku osobnog čina vjere. To je prije moralno nego intelektualno

⁴⁹ Ovdje valja istaknuti da se često preskaču ili pak ne dotiču pojedine faze i dimenzije, te u tom kontekstu pastoralno promišljanje i djelovanje zbog necjelovitosti vodi rezignaciji. Takav nedorečen i krnji pristup koči i usporava proces pastoralnog domišljanja i djelovanja. Od presudnog je značenja, kako u ortodoksnom tako i u ortopraktičnom procesu, uključiti sve faze i kroz njih protkati sve dimenzije.

⁵⁰ S. Lanza, *Progetto, discernimento, verifica pastorale*, nav. dj., str. 82.

⁵¹ PDV 10: "Tumačenje povijesnih prilika pronalazi za vjernika spoznajno načelo, te kriterij za dosljedne i djelotvorne odluke u jednoj novoj i jedinstvenoj stvarnosti, tj. u evandeoskom raspoznavanju. To je tumačenje ono što se događa u svjetlu i u snazi Evanđelja, osobnoga i živoga Evanđelja koje je Isus Krist, te darom Duha Svetoga. Evandeosko se raspoznavanje tako ne shvaća u povijesnim prilikama i u njezinim događanjima i okolnostima tek kao "činjenica" koju valja s točnošću zamijetiti, pred kojom je moguće ostati ravnodušan ili pasivan, nego štoviše kao "zadaća", izazov odgovornoj slobodi, bilo pojedine osobe bilo zajednice. To evandeosko raspoznavanje utemeljuje se na povjerenju u ljubav u Isusa Krista, "... hrani se svjetlom i snagom Duha Svetoga, ... počiva na Očevoj vjernosti svojim obećanjima".

djelovanje, koje zahtijeva transparentnost i unutarnju slobodu. To su tipični stavovi traženja Božje volje; kristološko izlaganje stvarnosti po nadahnuću Duha Svetoga.⁵² Prema tome, to nije tek djelo ljudske razboritosti, nego je teološki čin, koji ne mijenja kriterije kod drugih teoloških disciplina. Ima teološku zajamčenost, znanstveni karakter i praktične poveznice. Raspoznavanje "nije samo vrednovanje stvarnosti i događaja u svjetlu vjere, nego je također i konkretna odluka i odgovornost djelovanja, ne samo u crkvenom okruženju nego i ljudskog društva".⁵³

Ova metoda, koja nadilazi klasičnu metodu vidjeti, prosuditi, djelovati može imati ulogu u ispravnoj izradi svakoga pastoralnog plana. Raspoznavanje je prikladan spoznajni pristup na teološko-praktičnom području; s takvom kategorijom izražava se kairološka vrijednost i operativni zahtjev u kriteriološkoj izradi. U tom smislu raspoznavanje nije tek interpretativno svojstvo jedne od faza, nego je presudni čin planske artikulacije, kao što je konkretna aktualizacija onoga što je planirano.

Raspoznavanje nije čista aplikacija općih formula u izvanrednim slučajevima, nego obuhvaća akciju i djeluje strpljivo, s razumijevanjem, razlikovanjem; ne ograničava se na interpretaciju i vrednovanje na dijagnostičkoj razini, nego koegzistira na crkvenom djelovanju u čitavoj svojoj širini. Okrenuto odlukama i djelovanju, motivirano vjerom, izabire konkretna pitanja čije rješenje zahtijeva ozbiljnu preobrazbu u odnosu na rast crkvenog zajedništva i obnovu pastorala.⁵⁴ Raspoznavanje je, potaknuto Duhom Svetim, gledanje stvarnosti očima vjere. Autentično evanđeosko raspoznavanje nastaje i razvija se na polju svjedočenja i proizlazi iz ljubavi.⁵⁵ Iz toga proistječe unutarnja zakonitost raspoznavanja: "poganima biti blagovjesnikom neistraživog bogatstva Kristova" (Ef 3,8).

⁵² 1 Sol 5,19-21: "Duha ne trnite, proroštva ne prezirite! Sve provjeravajte: dobro zadržite".

⁵³ Ivan Pavao II., *Apostolska pobudnica Christifideles laici*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1989., 51.

⁵⁴ Usp. S. Lanza, *Progetto, discernimento, verifica pastorale, nav. dj.*, str. 106-113.

⁵⁵ 1 Kor 13,2: "Kad bih imao dar prorokovanja i znao sva otajstva i sve spoznaje; i kad bih imao svu vjeru da bih i gore premještao, a ljubavi ne bih imao – ništa sam".

3. ZNANSTVENI KARAKTER I TEOLOŠKA KVALIFIKACIJA

Budući da je uglavnom bila temeljena na iskustvu i praksi, pastoralna teologija je kroz povijest trpjela zbog ustrajnog osporavanja njezine teološke naravi, međutim, nije odoljela napasti da se odvoji od teologije. Naime, dugotrajno razdvajanje pastoralne teologije i teologije općenito, dovelo je do određene koncepcije same teologije,⁵⁶ u kojoj su teorija i praksa suprotstavljene.

Zapravo, ova problematika puno je složenija. S praktičnog gledišta postavlja se pitanje: ako netko želi djelovati u eklezijalnom duhu, bilo u izgradnji župne zajednice bilo u izgradnji društva, što mora činiti i gdje će naći crpilište?⁵⁷ U tom pogledu, pastoralna je teologija primorana zbiti se između deduktivne i induktivne koncepcije. Srž problema se u biti raščlanjuje oko odnosa između teorije i prakse, a upravo ovdje nastaju prve poteškoće. Rješenje

⁵⁶ U srednjem vijeku su se neprestano poticala znanstveno-teoretska pitanja, je li teologija čisto teoretske ili praktične naravi. Toma Akvinski smatra da teologija "non ergo est scientia practica, sed magis speculativa", ("Ona nije dakle praktična znanost, nego više spekulativna"), STh I, q. 1, a. 4. – hrvatski prijevod vidi u: Toma Akvinski, *Izbor iz djela*, (B. Bošnjak, uredio), Naprijed, Zagreb, 1990., str. 254. Toma ne niječe praktičnu stranu teologije, nego smatra da je ona više ("magis") spekulativna znanost, ne htijući da se kao takva, zbog utjecaja nominalizma, svede na čisto etičku formu. On smatra da je teologija i spekulativna i praktična, a budući da više raspravlja o božanskim stvarima nego o ljudskim onda je, po njemu, više spekulativna negoli praktična. S druge strane, Duns Scotus i W. Ockham smatraju da je ona "simpliciter practicus".

S protestantskog aspekta, prema Lutheru teologija je praktična ("Wahre Theologie ist praktisch, und ihr Fundament ist Christus, dessen Tod im Glauben ergriffen wird"). Protestantски teolog David Hollaz, na prijelazu iz 16. u 17. st. tvrdi: "Theologia est sapientia eminens practica...", usp. C. Möller, *Einführung in die Praktische Theologie*, A. Francke UTB, Tübingen, 2004., str. 3-4.

⁵⁷ Netko se usmjerava na kanonsko pravo, netko na crkveni autoritet itd., ali stvar nije u potpunosti riješena. Nije moguće direktno crpiti rješenja iz dogmatike da bi se pastoralno djelovalo; alternativa je usmjeriti se praksi. U biti, moglo bi se reći da konkretni pastoral razmišlja i živi na sljedeći način: u pravilu, pastoralni djelatnici dobivaju jednu dogmatsko-principističku formaciju, da bi nakon toga djelovali počevši od prakse. (Ovdje je pitanje i ustrojstva filozofsko-teološkog studija). Zapravo, činjenice potvrđuju da se, nakon godina teološke formacije, pastoralnu djelatnost usmjeruje drugim izvorima kako bi pokušali izgraditi vlastito pastoralno djelovanje, s tim da se često izvori opskrbljivanja pastoralnoga djelovanja ne nalaze unutar materijala predloženih na studiju, iako nisu nužno u suprotnosti. S jedne strane, pastoralni djelatnik je uvjeren da djeluje prema teološkim principima koje je svladao, s druge, zapravo se kreće počevši posebno od praktičnih instancija, tj. polazi od onoga što je naučio radeći. U takvoj logici su nazočne obje zastranjenosti, deduktivna na planu teološke formacije i induktivna na planu crkvenog djelovanja. Pastoralna teologija je primorana teturati između ove dvije strane, i ne može lako naći vlastitu ugodnost.

se nazire u izradbi ispravne teorije prakse. Sama teorija, koja se stvara, mora biti u odnosu s praksom.⁵⁸ Praksa bez teorije bila bi gotovo nijema, a isto bi tako teorija bez prakse bila apstraktna i prazna. Zapravo, ne postoji nijedna teorija, koja ne bi bila u odnosu s praksom. Teologija je, također u svojem spekulativno-dogmatskom području, uvijek kontekstualna, razvija se u određenom crkvenom i kulturološkom kontekstu, i ako ne bi uzela u obzir ovaj segment, bila bi nepotpuna.

Jedinstvena i mnogolika tema ili objekt pastoralne teologije je crkveno djelovanje. Ako je riječ o djelovanju, tada ono mora biti promišljano prema principima i kriterijima, koji su vlastiti ispravnoj teoriji prakse (opći spoznajni aspekt; radi se o odnosu teorija/praksa). Ako je crkveno, onda se traži da takva refleksija bude unutar horizonata vlastitih kršćanskoj vjeri (specifičan teološki aspekt). Budući da je ta tematika vrlo akutna, i s aspekta filozofije prakse,⁵⁹ potrebno je raspravljati o primjerenom spoznajnom pristupu, kako bi se što ispravnije formulirala teorija prakse.

U nastojanju da se izgradi ispravna teorija prakse, koja ne bi bila jednostavna dedukcija, rimski pastoralist Lanza drži da treba poštovati tri osnovna pravila:⁶⁰

1. Neizvedivost prakse iz teorije. Ova metoda nije pogrešna, ali je on smatra nemogućom.

2. Nesvodljivost teorije na praksu. Ne može se uzeti čisto induktivna metoda regulirajući pastoralno djelovanje iz navodnog zahtjeva stvarnosti. Takav pristup bi prouzročio tzv. pastoralnu rezignaciju.

3. Postoji dijalektički reciprocitet između različitih elemenata koji čine teoriju prakse. Takav dijalektički reciprocitet vrijedi za sve elemente koji pripadaju činu vjere, također i za elemente koji pripadaju antropološkim činima⁶¹ (crkveno ili povijesno-društveno življenje);

⁵⁸ Tako se npr. onaj koji izvršava pastoral krštenja, mora upitati što je bit krštenja.

⁵⁹ Usp. D. Berdesinski, *Die Praxis – Kriterium für die Wahrheit des Glaubens?. Untersuchungen zu einem Aspekt politischer Theologie*, Don Bosco Verlag, München, 1973. Odnos teorija/praksa nije specifična i jednoznačna teološka tema.

⁶⁰ Usp. S. Lanza, *Introduzione...*, nav. dj., str. 137-171.

⁶¹ Kriteriologija na teološko-pastoralnom polju uvijek se razvija prema metodi kružnoga gibanja između teorije i prakse, jer element vjere nije dovoljan sam od sebe da bi izradio kriterije, potrebne su stvarne i kulturološke činjenice. Npr., u kontekstu župe treba razumjeti što je teritorij i kako se osobe odnose prema njemu. Samo držeći sve zajedno (vjera i kulturološka i činjenična stvarnost), stvara se teološko-pastoralni kriterij, inače bi to bio samo dogmatski kriterij ili u suprotnome sociološki. Prema tome, teološko-pastoralni razvoj nije jednostran, nego podrazumijeva dijalektičko asimetrički reciprocitet.

također treba precizirati da se radi o dijalektičko asimetričkom reciprocitetu, jer čin vjere uživa svojevrsnu nadmoć u odnosu na antropološke čine, ne da bi zauzeo antropološko područje, nego pridonosi da se ispravno tumače antropološko-povijesne činjenice i da ih se na primjeren način shvati.

Kad se tvrdi da je pastoralna teologija praktična znanost ili teorija prakse, onda to znači da se bavi djelovanjem; potrebno je, međutim, nadići dualističku, među pozitivističkim krugovima sve više zastupanu koncepciju, po kojoj su djelovanje i vjera razdvojeni, i stvoriti integralnu kršćansku i crkvenu praksu, u kojoj su ta dva čimbenika bitno sadržani jedan u drugome; i valja istaknuti da se ne radi o čisto humanističkom djelovanju ili pukoj filantropiji, nego o vjerskom, evanđeoskom svjedočenju.

Da bi ljudska stvarnost bila kršćanski i crkveno što autentičnija, svakako mora biti prožeta vjerom, kako u konkretnom okruženju, tako i u strateško-planskoj perspektivi. Pastoralna teologija nije tek parcijalna racionalna ni pragmatična pojava, niti je pastoral "samo vrsta umjetnosti ili splet pobudnih nagovora, iskustava, metoda; ona posjeduje puno teološko dostojanstvo, jer iz vjere prima načela i kriterije pastoralnoga djelovanja Crkve u povijesti, Crkve koja svaki dan 'rađa' samu Crkvu..."⁶². Temeljno uporište pastoralne teologije nalazi se u vjeri u Isusa Krista. Svaka vjernička i crkvena praksa ima potrebu neodvojivog teološkog znanja. Pastoralna teologija na sustavan način (*intellectus fidei*) iznosi teološko znanje, tj. inspirirana Duhom Svetim, oblikuje vjersku prosudbu o određenoj situaciji, označava evanđeoske imperATIVE za pastoralno djelovanje, te izrađuje pastoralnu strategiju prema kriterijima kršćanske vjere, čija je kvaliteta označena zakonom inkarnacije.

3.1. Načelo inkarnacije

Pastoralna teologija temelji se na principu inkarnacije, koji je temeljni kriterij za svaki pastoralni program. Ta neposredna spoznaja pripisuje se njemačkom pastoralistu F. X. Arnoldu, koji je nije dostatno epistemološki valorizirao niti metodološki elaborirao.

⁶² PDV, 57.

Prema njegovu izlaganju, ova spoznaja više kvalificira pastoralno djelovanje negoli teološko-pastoralnu misao.⁶³

Da bi se spoznao Božji plan o čovjeku, bitno smo upućeni na događaj o Isusu Kristu, koji neminovno polazi od perspektive inkarnacije, jer “misterij čovjeka postaje doista jasan jedino u misteriju utjelovljene Riječi”⁶⁴.

Krist je neiscrpna stvarnost. U Isusu, Bog se objavio bliskim čovjeku, te je Krist središte susreta između čovječanstva koje traga za Bogom i samoga Boga koji traga za čovječanstvom. Susret s Kristom rađa iskustvom vjere, koje je temelj etičkoj odgovornosti.

U tom kontekstu inkarnacija izražava konstitutivno, strukturalno ishodište spasenjskog djelovanja, jer “kao što se u osobi Bogočovjeka Isusa Krista susreću i zajedno djeluju dvije naravi, božanska i ljudska, isto je tako u ostvarenju čina spasenja potrebno ozbiljno shvatiti kako božanski tako i ljudski udio te njihovo zajedničko djelovanje”.⁶⁵ Načelo inkarnacije pomaže nam dokučiti da je pastoralno djelovanje ujedno božansko-ljudsko djelovanje, radi čega Bog realizira spasenje uvijek kroz povijesno-antropološku stvarnost. Znamenitost inkarnacije je u tome što Bog zahvaća u povijest, kako bi spasio čovjeka. Valja naglasiti da načelo inkarnacije ne zahtijeva da se pastoral mora inkarnirati u povijesne oblike, niti propisuje što pastoral mora činiti ili kako mora djelovati (to pripada kriteriju inkarnacije). Odnosi se na unutarnju strukturu crkvenog pastoralnog djelovanja: spasenjsko Božje djelo ostvaruje se uvijek inkarnirajući se u povijesti.⁶⁶ To načelo potvrđuje da Bog spašava čovjeka preko čovjeka, inkarnirajući svoje spasenjsko djelo. Načelo se ne tiče samo događaja prema kojemu je Riječ postala tijelo, nego cijele povijesti

⁶³ F. X. Arnold, *Das Prinzip des Gott-menschlichen und seine Bedeutung für die Seelsorge*, u: *Theologische Quartalschrift (TQ)*, 123 (1942), str. 145-176; Isti, *Das Gott-menschliche Prinzip der Seelsorge in pastoralgeschichtlicher Entfaltung*, u: *TQ*, 124 (1943), str. 99-133; Isti, *Das Gott-menschliche Prinzip der Seelsorge in pastoralgeschichtlicher Entfaltung*, u: *TQ*, 125 (1944), str. 57-80; Isti, *Pastoral-theologische Durchblicke*, Herder, Freiburg, 1965., str. 13-50; S. Lanza, *Introduzione...*, nav. dj., str. 222-235; R. Tonelli, *Incarrazione*, u: M. Midali – R. Tonelli, *Dizionario di pastorale giovanile*, Torino-Leuman, ²1992., str. 510-520.

⁶⁴ GS, 22.

⁶⁵ S. Lanza, *Introduzione...*, str. 224; Usp. R. Tonelli, *Per la vita e la speranza. Un progetto di pastorale giovanile*, LAS, Roma, 1996., str. 66-86.

⁶⁶ Primjera radi, ako se sveta misa slavi u sirijsko-jakobinskom ritualu u našoj sredini, onda je to inkarnirano djelovanje u odnosu na načelo inkarnacije, ali ne i u odnosu na kriterije inkarnacije, tj. kako i što činiti, jer bi takav način bio nerazumljiv i bezuspješan u našim okolnostima.

spasenja.⁶⁷ Prema tome, inkarnacija je spasenjski događaj, koji utemeljuje pastoralnu metodu, tj. aktualizaciju ovoga spasenja.

Dakle, s epistemološkog aspekta, pastoralna teologija konfigurira se kao teoretsko-praktična znanost, koja se spoznajno realizira po navedenim modalitetima, teološki se oslanjajući na načelo inkarnacije koji jamči njezinu valjanost.

ZAKLJUČAK

Pastoralna je teologija kao znanstvena disciplina nastojala u povijesnom hodu, iako ne uvijek dovoljno uspješno, pronaći i definirati svoje stvarno mjesto i ulogu u društveno-crkvenom okruženju. Sve teološke discipline nose u sebi i pastoralnu dimenziju, ali ona je kao posebna znanost pozvana tumačiti i poticati zdrava pitanja pastoralne službe, te u smislu vjere i u svjetlu Objave oblikovati pravodobne odgovore.

Budući da vjera u sebe uključuje kršćansku praktičnu vjerodostojnost, jer teži pronaći i razviti sebi svojstvenu razumljivost (*fides querens intellectum*), onda se ne može ograničiti tek na kognitivnu dimenziju, nego mora voditi računa o praksi crkvene vjere. Danas nije jedini gorući problem rascjep vjere i kulture, nego i sama struktura čina vjere. Riječ je o vjeri koja nastoji shvatiti samu sebe u činu vjerovanja, i u onom što se vjeruje i čini na osobnom i crkvenom polju.

Potreba pastoralne teologije svodi se, dakle, na zahtjev da se crkveno djelovanje postavi na korektan i djelotvoran način, bilo u kontekstu njegove društveno-kulturološke postavljenosti, bilo u kontekstu njegove evanđeoske kvalitete. Upravo ova potonja značajka upućuje na to da se ne radi samo o funkcionalnoj disciplini, nego da je zbog unutrašnjih razloga ona nazočna unutar teološkog predmeta. Stoga, teologija koja o tome ne vodi računa pada u ideologiju.

Kao što smo vidjeli, materijalni i formalni objekt, te metoda pastoralne teologije uživaju teološki karakter čije argumente jamči načelo inkarnacije.

⁶⁷ DV, 2: "Taj brižljivi rasporedaj objave ostvaruje se zahvatima i riječima, iznutra među sobom povezanim, tako da djela koja je Bog u povijesti spasenja izveo pokazuju i potkrepljuju nauku i stvari što ih riječi označuju, a riječima se proglašuju djela i osvjetljuje misterij u njima sadržan."

CRITICAL REFERENCES TO THE METHODS OF
PASTORAL THEOLOGY

Summary

In the article the author presents scientific bases of pastoral theology as a theological discipline, which configures as a theoretical and pastoral science. Pastoral theology is not only engaged with ministering clergy, but also with the Church as a community of the faithful and concentrates on Christian salvation focusing the material object on church activities. The author also sets forth a formal object of pastoral theology, which he observes through the analysis of church events and considers them from the standpoint of faith. He presents the past methods of pastoral theology and gives a critical reference on them. In the end the article deals with a scientific character of pastoral theology, which is founded on the principle of Incarnation.

The author uses theological-pastoral method of so called pastoral discernment, and at the same time discusses that method in the article. He comprehends that, through the history, pastoral theology suffered because the object and methodology were not clearly defined. If pastoral activities aim at being effective, they are bound to have a clear theological-pastoral implantation.

Key words: pastoral, pastoral theology, object, methodology, pastoral and church activities, theory and practice.